ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje
BOOKA
11000 Beograd, Cara Lazara 12
office@booka.in
www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA
Sanja Bogićević

PREVOD S ENGLESKOG
Aleksandar Milajić

LEKTURA
Nevena Bojičić

KOREKTURA
Borka Slepčević

PRELOM
Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA
Milica Dopuđa

NASLOVNA FOTOGRAFIJA
Piter Hudžar, *Orgasmic Man I*, 1969.

ŠTAMPA
DMD štamparija

Beograd, 2025.

BOOKA.

Knjiga **222**

HANJA JANAGIHARA
MALO ŽIVOTA

Naslov originala
Hanya Yanagihara
A Little Life
© 2015 by Hanya Yanagihara

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

HANJA JANAGIHARA

MALO ŽIVOTA

Preveo Aleksandar Milajić

Džaredu Holtu
prijateljski; s ljubavlju

[I]

Ulica Lispenard

1

Jedanaesti stan je imao samo jedan plakar, ali i klizna staklena vrata kroz koja se izlazilo na mali balkon, s kog je mogao da vidi čoveka koji je sedeo preko puta, napolju, samo u majici i šortsu iako je oktobar, i pušio. Vilem je podigao ruku u znak pozdrava, ali mu onaj nije uzvratio.

U spavaćoj sobi je zatekao Džuda kako otvara i zatvara vrata plakara kao da svira harmoniku. „Ima samo jedan plakar", reče ovaj.

„Nema veze", reče Vilem. „Ionako nemam šta u njega da stavim."

„Ni ja." Osmehnuli su se jedan drugom. Uto predstavnica agencije ušeta za njima. „Uzećemo ga", reče joj Džud.

Ali kad su se vratili u njenu kancelariju, saopštila im je da ipak neće moći da iznajme stan. „Zašto?", pitao ju je Džud.

„Ne zarađujete dovoljno da pokrijete šestomesečni najam i nemate nikakvu ušteđevinu", odgovorila je iznenađujuće odsečno. Kad je proverila njihov kreditni status i bankovne račune, na kraju je shvatila da nešto ne štima u vezi s tom dvojicom momaka u dvadesetima koji nisu u vezi a hoće da iznajme jednosoban stan u sumornom (ali svejedno skupom) delu Dvadeset pete ulice. „Imate li nekoga ko bi se potpisao kao jemac? Šef? Roditelji?"

„Roditelji su nam mrtvi", smesta odgovori Vilem.

Ona uzdahnu. „Onda vam predlažem da smanjite očekivanja. Niko ko upravlja iole boljom zgradom neće primiti podstanare vašeg finansijskog statusa." A onda je ustala kao da je sastanak završen i upadljivo pogledala vrata.

Kad su prepričavali to Džej-Biju i Malkomu, pretvorili su sve u lakrdiju: pod u stanu postao je išaran mišjim brabonjcima, čovek preko puta je maltene ispao egzibicionista, a agentkinja se naljutila jer se nabacivala Vilemu ali se on pravio lud.

„A i ko bi želeo da živi na uglu Dvadeset pete i Druge?“, upita Džej-Bi. Bili su u *Fo Vijet Huangu* u Kineskoj četvrti, gde su se dvaput mesečno okupljali na večeri. Restoran nije bio naročito dobar – fo je bio začuđujuće sladak, sok od limete sapunast, i svaki put bi bar jednom od njih posle bilo muka – ali ipak su i dalje dolazili, koliko iz navike toliko i iz nužde. U *Fo Vijet Huangu* mogao si da za pet dolara dobiješ činiju supe ili sendvič, ili da naručiš čitavo jelo, što je koštalo od osam do deset dolara, s tim što su porcije bile daleko veće, pa si mogao da sačuvaš pola za sutra ili da čalabrcneš kasnije te noći. Malkom jedini nikad ne bi pojeo sve, niti bi poneo ono što preostane, nego bi, kad završi s jelom, gurnuo tanjir na sredinu stola kako bi Vilem i Džej-Bi, koji su bili večito gladni, mogli da ga omažu.

„Naravno da *ne želimo* da živimo na uglu Dvadeset pete i Druge, Džej-Bi“, trpeljivo je odvratio Vilem, „ali prosto nemamo izbora. Ako si slučajno zaboravio, švorc smo.“

„Ne razumem zašto se uopšte selite“, reče Malkom, koji je sad gurkao pečurke i tofu po tanjiru – uvek je naručivao isto jelo: bukovače i prženi tofu u gustom smeđem sosu – dok su ih Vilem i Džej-Bi proždirali očima.

„Pa, ja moram“, reče Vilem. „Zar si zaboravio?“ Bar deset puta je morao da objašnjava to Malkomu u zadnja tri meseca. „Meritov dečko se useljava, što znači da ja moram da se iselim.“

„Ali zašto *ti* moraš da se iseliš?“

„Zato što je ugovor o zakupu na Meritovo ime, Malkome!“, reče Džej-Bi.

„Oh“, reče Malkom i zaćuta. Često je zaboravljao ono što je smatrao beznačajnim pojedinostima, ali pritom nikad nije uzimao za zlo kad se neko zbog tog iznervira. „Tačno.“ Gurnuo je pečurke na sredinu stola. „Ali ti, Džude…“

„Ne mogu doveka da ostanem kod tebe, Malkome. Tvoji roditelji će me u nekom trenutku ubiti.“

„Moji te vole.“

„Lepo je od tebe što to kažeš, ali prestaće da me vole ako se ne iselim, i to uskoro."

Malkom je jedini od njih četvorice živeo kod svojih, a Džej-Bi je voleo da nabaci da bi i on živeo kod svojih kad bi tu živeli. Nije posredi bilo to što je kuća nešto posebno raskošna – naprotiv, bila je rasklimana i zapuštena, Vilemu se jednom cepka zabola u ruku kad je samo prešao rukom po rukohvatu stepeništa – nego to što je velika, tipično zdanje sa Aper Ist sajda. Malkomova sestra Flora, tri godine starija od njega, nedavno se bila iselila iz stana u suterenu, pa je Džud uskočio na njeno mesto samo dok se ne snađe. Na kraju su domaćini poželeli da preurede taj prostor u kancelarije za književnu agenciju Malkomove majke, što je značilo da Džud (koji je ionako utvrdio da mu stepenište predstavlja prevelik problem) mora da nađe stan.

A i bilo je prirodno da živi s Vilemom – bili su cimeri još na koledžu. Kad su bili brucoši, njih četvorica su delila stan koji se sastojao od zajedničke sobe ozidane cementnim blokovima, gde su se nalazili radni stolovi, stolice i divan koji su Džej-Bijeve tetke dopremile iznajmljenim kamionom, i druge, daleko manje sobe, u kojoj su bila dva kreveta na sprat. Taj sobičak je bio toliko uzan da su Malkom i Džud, kad leže na donjim ležajevima, mogli da se uhvate za ruke. Malkom i Džej-Bi su delili jedan krevet, a Džud i Vilem drugi.

„Crnci protiv belaca", šalio se Džej-Bi.

„Džud nije belac", odvratio bi mu Vilem.

„A ja nisam crnac", dodao bi Malkom, više da bi iznervirao Džej-Bija nego što je zaista tako mislio.

„Pa", rekao je sad Džej-Bi i zupcima viljuške privukao tanjir pečuraka, „obojicu bih vas pozvao da budete kod mene, ali mislim da vam se nimalo ne bi dopalo." On je živeo u ogromnom, prljavom stanu u Maloj Italiji, prepunom uvrnutih hodnika koji vode do neiskorišćenih ćorsokaka čudnog oblika i nedovršenih sobičaka, samo delimično obloženih gips-kartonskim pločama, koji je pripadao još jednom njihovom poznaniku iz studentskih dana. Ezra je bio umetnik, i to loš, ali nije ni morao da bude dobar pošto – Džej-Bi je voleo da ih podseća na to – nikada u životu neće morati ni prstom da mrdne. I ne samo da *on* nikad neće morati da radi nego to neće morati ni deca dece njegove dece. Moći će generacijama da stvaraju

loša, nezanimljiva, bezvredna umetnička dela, a da i dalje kupuju najbolje slike kad im se prohte, kao i besmisleno velike stanove u centru Menhetna, koje će upropastiti svojim lošim arhitektonskim rešenjima, a kad im se smuči umetnički život – Džej-Bi je bio ubeđen da je u Ezrinom slučaju to pitanje vremena – biće im dovoljno da samo pozovu poverenike svojih fondova pa da im na računu osvanu svote o kakvima njih četvorica (dobro, možda ne i Malkom) nikada u životu neće moći ni da sanjaju. Ali u međuvremenu je bilo korisno poznavati Ezru, ne samo zato što je puštao Džej-Bija i još nekoliko prijatelja sa studija da borave kod njega – u svakom trenutku ih je četvoro-petoro životarilo u raznim delovima stana – nego i zato što je bio dobar i stvarno velikodušan momak, a i voleo je da pravi ogromne žurke sa obiljem besplatne hrane, droge i alkohola.

„Čekaj malo“, reče Džej-Bi i spusti štapiće. „Sad sam se setio, jedna cura iz redakcije izdaje stan svoje tetke. Na samom početku Kineske četvrti.“

„Kolika je kirija?“, upita Vilem.

„Verovatno je džabe, nije znala čak ni koliko da traži. A volela bi da ga izda nekom kog poznaje.“

„Možeš li da joj kažeš neku lepu reč za nas?“

„Još bolje, upoznaću vas. Možete li sutra da svratite do redakcije?“

Džud uzdahnu. „Ja neću moći da se izvučem.“ Zatim pogleda Vilema.

„Ne brini, ja mogu. U koliko sati?“

„Negde oko ručka. U jedan?“

„Dolazim.“

Vilem je još bio gladan, ali je Džej-Bi pojeo sve preostale pečurke. Sačekali su još malo, pošto se ponekad dešavalo da Malkom naruči sladoled od nangke, jedino što je tamo uvek bilo dobro, pa odustane posle dva zalogaja i prepusti njemu i Džej-Biju da dovrše ostatak. Ali sad nije bilo tako, pa su zato zatražili račun kako bi ga proučili i izračunali svačiji udeo do u dolar.

—

Vilem je sutradan otišao kod Džej-Bija na posao. On je radio na portirnici malog ali uticajnog časopisa sa sedištem u Sohou, koji je

pokrivao umetničku scenu u centru grada. Za njega je to bio strateški potez, pošto je, kako je objasnio Vilemu jedne noći, naumio da se sprijatelji s jednim od urednika i ubedi ga da ga predstavi u časopisu. Cenio je da će mu za to trebati šest meseci, što je značilo da su mu preostala još tri.

Na poslu je neprestano imao izraz blage neverice, koliko zbog toga što uopšte ima posao toliko i zbog činjenice da niko još nije primetio koliko je on u stvari genijalan. Nije bio dobar portir. Iako su telefoni zvonili manje-više neprekidno, retko kad je podizao slušalicu, a ako je neki od njih trojice hteo da dopre do njega (domet mobilne mreže je u toj zgradi bio vrlo sporadičan), morao je da se drži posebne šifre, odnosno da pusti da dvaput zazvoni, pa da prekine i pozove ponovo. A čak ni tad se ponekad nije javljao ako su mu obe ruke trenutno zauzete jer ispod stola češlja i upliće gužvice kose iz crne kese za đubre koju je držao kraj nogu.

Trenutno je prolazio kroz, kako je to nazvao, kosmatu fazu. Nedavno je bio rešio da privremeno batali slikanje kako bi izrađivao skulpture od crnačke kose. Svaki od njih je morao da provede po jedan mukotrpan vikend prateći ga po berbernicama i frizerajima u Kvinsu, Bruklinu, Bronksu i Menhetnu, čekajući ispred da Džej-Bi pita vlasnika može li da uzme ono što su tog dana pomeli ili ošišali i vucarajući za njim sve čudniju torbu punu kose. Među ranim radovima bio je *Buzdovan*, teniska lopta koju je ogulio, presekao napola, napunio peskom, premazao lepkom i dugo valjao po debelom sloju dlaka, tako da su se vlasi kretale kao alge pod vodom, kao i ciklus „Svakodnevica“, u kome je kosom presvlačio različite predmete iz domaćinstva: heftalicu, varjaču, šoljicu. Sada je radio na većem projektu o kojem je odbijao da razgovara, nabacio im je samo nekoliko naznaka, a to je uključivalo i tapiranje i uplitanje većeg broja delova kako bi se dobilo naizgled beskrajno uže od tršave crne kose. Prethodnog petka im je bio obećao picu i pivo kako bi ih namamio da mu pomognu u poslu, ali je posle mnogo sati dirinčenja postalo jasno da tu neće biti ni pice ni piva, pa su zato otišli, pomalo iznervirani, ali ne bogzna koliko iznenađeni.

Svima je dozlogrdio taj njegov kosmati projekat, mada je Džud, jedini među njima, smatrao da su dovršeni komadi lepi i da će se jednoga dana smatrati značajnima. Džej-Bi mu je u znak zahvalnosti

poklonio četku za kosu obloženu kosom, ali je onda tražio da mu je vrati kad mu se učinilo da bi je Ezrin otac možda kupio (to se nije desilo, ali je Džej-Bi nikad nije vratio Džudu). Projekat se pokazao kao težak i na mnoge druge načine. Kad je neke druge večeri ponovo na prevaru dovukao svu trojicu u Malu Italiju da mu pomažu u raščešljavanju, Malkom je prokomentarisao da kosa smrdi. I jeste smrdela, ali ne na nešto odvratno, nego je posredi bio samo oštar metalan miris neoprane glave. Ali onda je Džej-Bi pao u jedan od svojih sve češćih napada ogorčenosti i nazvao ga iskompleksiranom crnčugom, Čiča Tomom i izdajnikom sopstvene rase, na šta je Malkom, koji se inače veoma retko ljutio ali su ga takve optužbe izbacivale iz takta, ispraznio svoju čašu vina u najbližu kesu kose, ustao i izašao. Džud je požurio, koliko je mogao, za Malkomom, a Vilem je ostao da se postara za Džej-Bija. Iako su se već sutradan pomirili, Vilem i Džud su na kraju ipak malo više (a i neopravdano, i to su znali) bili ljuti na Malkoma, pošto su sledećeg vikenda opet morali da se vrate u Kvins i idu od berbernice do berbernice kako bi nadoknadili kesu kose koju je uništio.

„Kako je na crnoj planeti?“, upitao ga je sad Vilem.

„Crno“, odvratio je Džej-Bi i nagurao pletenicu koju je upravo rasplitao natrag u kesu. „Hajdemo. Rekao sam Aniki da ćemo biti tamo u pola dva.“ Uto mu zazvoni telefon na stolu.

„Nećeš da se javiš?“

„Zvaće ponovo.“

Džej-Bi mu se jadao dok su odmicali ka centru grada. Dotle je većinu svojih zavodničkih nastojanja bio usmerio ka starijem članu uredništva koji se zvao Din, mada su ga oni zvali Dien. Njih trojica su bili na žurki jednog od mlađih urednika u stanu njegovih roditelja u Dakoti[1], u kome su se sobe pune umetničkih dela pretapale jedna u drugu. Dok je Džej-Bi razgovarao s kolegama u kuhinji, Malkom i Vilem su zajedno pošli u obilazak stana. (Gde je Džud bio te noći? Verovatno je radio.) Pogledali su fotografije Edvarda Bertinskog u gostinskoj sobi, vodotornjeve Bešerovih poređane u četiri reda po pet iznad stola u radnoj sobi, ogroman rad Gurskog koji se protezao iznad polovine polica u biblioteci, a u spavaćoj sobi čitav zid

[1] Jedna od najprestižnijih stambenih zgrada u Njujorku. (Prim. prev.)

prekriven fotografijama Dien Arbus toliko gusto da je ostalo prazno samo po nekoliko centimetara na vrhu i dnu. Upravo su se divili slici dveju simpatičnih devojčica s Daunovim sindromom koje u previše tesnim, previše detinjastim kupaćim kostimima izvode kerefeke pred foto-aparatom, kad im se pridružio Din. Bio je visok, ali sitnog, glodarskog, rošavog lica, zbog čega je delovao oprezno i podmuklo.

Predstavili su mu se i objasnili da su tu zato što su Džej-Bijevi prijatelji, a Din im je objasnio da je on jedan od urednika u časopisu i da je zadužen za sve priloge o likovnoj umetnosti.

„A tako", rekao je Vilem vodeći računa da ne pogleda Malkoma, pošto se pribojavao njegove reakcije. Džej-Bi im je pomenuo da se namerio na umetničkog urednika kao na moguću metu, tako da je to sigurno bio ovaj.

„Jeste li ikada videli nešto slično?", pitao ih je Din i mahnuo ka fotografijama na zidu.

„Nikada", reče Vilem. „Obožavam Dajanu Arbus."

Din se ukoči, a sitno lice mu se smežura i pretvori se u čvor nasred prazne površine. „Dien."

„Molim?"

„Dien. Njeno ime se izgovara *Dien*."

Jedva su stigli da izađu iz sobe a da ne prasnu u smeh. „Dien!", rekao je Džej-Bi kasnije kad su mu sve ispričali. „Koje nadobudno govance."

„Ali *tvoje* nadobudno govance", podsetio ga je Džud. I otad su Dina uvek zvali Dien.

Nažalost, ispostavilo se da uprkos neumornom obigravanju oko Diena Džej-Bi nije nimalo bliži prilogu u časopisu no što je bio pre tri meseca. Čak je pustio ovoga da mu popuši u sauni u teretani – i ništa. Svakodnevno je iznalazio neki izgovor da odlunja ka kancelarijama uredništva i do oglasne table na kojoj su stajale kartice sa ispisanim idejama za priloge za sledeća tri meseca, i svakodnevno tražio svoje ime u delu posvećenom mladim umetničkim nadama, i svakodnevno odlazio razočaran. Tamo je nalazio samo kojekakve izvikane zvezde bez imalo talenta, one kojima neko duguje uslugu ili pak poznaju nekoga kome neko duguje uslugu.

„Budem li jednom tamo ugledao Ezru, ubiću se", stalno je govorio, na šta su ostali odgovarali: „Nećeš, Džej-Bi", i „Ne brini, Džej-Bi, i ti

ćeš biti tamo jednog dana“, i „Ma šta te briga za njih, Džej-Bi, naći ćeš ti nešto drugo“, na šta im je Džej-Bi odgovarao, istim redosledom: „Jesi li siguran?“, „Čisto sumnjam“ i „Jebote, straćio sam toliko vremena… jebena tri meseca svog života… bolje bi mi bilo da se nađem tamo ili je sve ovo bilo gubljenje vremena, kao i sve ostalo“, gde se „sve ostalo“ moglo odnositi na studije, povratak u Njujork, kosmati ciklus ili život kao takav, u zavisnosti od toga koliko se nihilistički oseća datog dana.

Još se jadao kad su stigli do Lispenarda. Vilem je bio nov u gradu, živeo je tu tek godinu dana, pa je bilo razumljivo što nikad nije čuo za tu ulicu, koja je tek jedva malo više od sokaka što se proteže duž dva kvarta uporedo sa Ulicom Kanal, ali ni Džej-Bi, koji je odrastao u Bruklinu, nije dotle bio čuo za nju.

Pronašli su zgradu i pritisnuli dugme 5C. Javio im se ženski glas, pucketav i šupalj zbog interfona, a onda vrata zazujaše i otvoriše se. Ulaz je bio uzan, visoke tavanice, okrečen gromuljičavom i blistavom govnjivosmeđom bojom, zbog čega su se osećali kao da su na dnu bunara.

Devojka ih je dočekala na vratima stana. „Ćao, Džej-Bi“, rekla je, a zatim pogledala Vilema i pocrvenela.

„Anika, ovo je moj drug Vilem“, reče Džej-Bi. „Vileme, Anika radi u redakciji za likovnu umetnost. Super je.“

Anika je istovremeno spustila pogled i pružila ruku. „Drago mi je što smo se upoznali“, saopštila je podu. Džej-Bi je ćušnuo nogom Vilema u stopalo i iscerio mu se. Ovaj se pretvarao da ga ne primećuje.

„I meni je drago“, rekao je.

„Dakle, ovo je stan? Pripada mojoj tetki? Živela je tu pedeset godina, ali je sad prešla u staračku dom?“ Anika je govorila vrlo brzo, a očigledno je bila zaključila da je najbolja strategija da tretira Vilema kao da je pomračenje sunca i naprosto ga uopšte ne gleda. Mlela je sve brže o svojoj tetki, kako je uvek govorila da se komšiluk promenio, da ona sama nikad nije ni čula za Ulicu Lispenard dok se nije doselila u centar grada, i da se izvinjava što stan još nije okrečen, ali tetka samo što se iselila, doslovno tek pre neki dan, tako da su jedino stigli da sve očiste tokom vikenda. Gledala je svuda osim u Vilema – u tavanicu (reljefni lim), u podove (parket, mada ispucao), u zidove (sa avetinjskim obrisima ramova slika koje su tu nekada

davno visile) – sve dok na kraju nije morao da je prekine, veoma blago, kako bi pitao može li da pogleda ostatak stana.

„O, samo izvoli“, rekla je. „Ostaviću vas“, dodala je, mada je potom pošla za njima i počela da kao navijena priča Džej-Biju o nekom Džasperu koji koristi arčer za *sve živo*, i pitala ga zar se ne slaže da je taj font ipak malo previše zaobljen za telo teksta. Sad kad joj je Vilem bio okrenut leđima, smela je da ga otvoreno gleda, a njeno blebetanje postajalo je sve nesuvislije što je duže govorila.

Džej-Bi je gledao kako Anika gleda Vilema. Nikada je nije video takvu, nervoznu poput neke šiparice (inače je bila mrgodna i ćutljiva, svi u redakciji su je se pribojavali otkako je na zidu iznad svog stola napravila složenu skulpturu u vidu srca u celosti izrađenog od nožića za skalpel), ali je zato mnogo puta video da se žene isto tako ponašaju pred Vilemom. Bez izuzetka. Njihov drug Lajonel je tvrdio da je on u prošlom životu sigurno bio crv, pošto privlači ribe hteo to ili ne. Ali on najčešće (mada ne uvek) kao da uopšte nije bio svestan njihove pažnje. Kad je Džej-Bi jednom pitao Malkoma ima li kakvo objašnjenje, ovaj je odgovorio da se to verovatno dešava upravo zato što Vilem ništa ne primećuje. On je na to samo promrsio nešto, ali je pomislio da je Malkom najgluplja osoba koju poznaje, a ako je čak i *Malkom* primetio kako žene reaguju na Vilema, onda nije moguće da to nije primetio i Vilem. Međutim, kasnije je Džud ponudio drugačije objašnjenje, a to je da možda on *svesno* ne reaguje ni na jednu ženu kako se ostali prisutni muškarci ne bi osetili ugroženo. To je imalo više smisla, Vilema su svi voleli i stoga nije hteo da nikome zbog njega bude neugodno, pa je moguće da se upravo zato, makar podsvesno, pretvarao da ništa ne primećuje. Ali svakako je bilo čudesno za posmatranje, što njima trojici nikada nije moglo da dosadi, kao ni to da ga posle zavitlavaju iako se on najčešće samo smeškao.

„Da li je lift ispravan?“, iznenada upita Vilem i okrenu se.

„Šta?“, zatečeno upita Anika. „Da, prilično je pouzdan.“ Razvukla je blede usnice u usiljen osmejak, a Džej-Biju se utroba prevrnula od sramote zbog nje kad je shvatio da je to trebalo da bude koketno. O, Anika, pomislio je. „A šta si tačno planirao da doneseš u stan moje tetke?“

„Reč je o našem drugu Džudu“, odgovorio je pre Vilema. „Teško mu je da se penje uza stepenice, tako da mu je neophodno da lift radi.“

„Oh“, reče ona i ponovo pocrvene, a zatim nastavi da zuri u pod. „Izvini. Da, ispravan je.“

Stan nije bio ništa posebno. Malo predsoblje, tek neznatno veće od otirača, koje se s desne strane produžavalo u kuhinju (pregrejanu, masnu kutijicu), a s leve u trpezariju u koju bi možda mogao stati stočić za četvoro. Taj prostor je bio niskim zidom odvojen od dnevne sobe s četiri prozora zagrađena rešetkama na južnoj strani, kroz koje se videla ulica zastrvena otpacima. Kratkim hodnikom s desne strane stizalo se do kupatila sa zidnim svetiljkama od mlečnobelog stakla i prepotopskom emajliranom kadom, a preko puta je bila dugačka ali uska spavaća soba s još jednim prozorom i dva drvena krevetska okvira postavljena uporedo, svaki pribijen uza zid. U jednom se već nalazio dušek, glomazan, rogobatan i težak kao konjska mrcina.

„Na dušeku nikad niko nije spavao“, rekla je Anika, pa se upustila u dugu priču o tome kako je nameravala da se tu useli, pa je zato kupila nov dušek, ali nije stigla nijednom da ga upotrebi jer je počela da živi sa svojim drugom Klementom, koji joj nije dečko, samo su prijatelji, i tom napomenom na kraju je, da te bog sačuva, napravila neopevanu budalu od sebe. Ali ako je Vilem voljan da se useli, ubaciće još jedan dušek besplatno.

On joj zahvali, pa upita: „Šta misliš, Džej-Bi?“

Šta misli? Misli da je to najobičnija rupa. Doduše, i sam je živeo u rupi, ali je on u toj rupi bio svojevoljno, a i zato što je bilo besplatno, pa je novcem koji bi inače davao za kiriju mogao da plaća platna, materijal, drogu, a ponekad i taksi. Ali ako Ezra ikada odluči da počne da mu naplaćuje, on ne bi više mogao da ostane tamo. Možda njegovi nisu imućni kao Ezrini ili Malkomovi, ali ni za živu glavu mu ne bi dozvolili da baca pare na najam nekakve rupe. Našli bi mu nešto bolje, ili bi mu pomagali tako što bi mu svakog meseca davali novčani poklončić. Ali Vilem i Džud nisu mogli da biraju – morali su sami da plaćaju stan, a nisu imali od čega, tako da su bili osuđeni na život u rupi. A pošto je već tako, onda je ova rupa bila dobar izbor: bila je jeftina, u centru grada, a buduća stanodavka je bila zaljubljena u pedeset posto njih dvojice.

Stoga je rekao Vilemu: „Mislim da je savršeno“, a ovaj se složio. Anika ciknu od sreće. Jedan zbrkan razgovor kasnije, sve je bilo

gotovo: Anika je dobila podstanare, a Vilem i Džud mesto gde će živeti. A onda je Džej-Bi morao da podseti Vilema da se neće buniti ako mu ovaj plati porciju rezanaca pre nego što se vrati u redakciju.

—

Džej-Bi nije bio sklon preispitivanju, ali dok je u nedelju putovao vozom ka majčinoj kući, nije se mogao odupreti izvesnom samozadovoljstvu, pomešanom s nečim na ivici zahvalnosti, jer ima upravo takav život i porodicu.

Njegov otac se doselio u Njujork s Haitija, a umro je kad je Džej-Bi imao tri godine. I mada je oduvek voleo da misli da pamti njegov lik – dobroćudan i blag, s tankim brčićima i obrazima koji bi se zaoblili kao šljive kad se osmehne – nikada nije bio siguran da li je to samo uobrazio jer je otkad zna sebe gledao njegovu sliku na majčinoj nahtkasni ili je to bilo stvarno. U svakom slučaju, to mu je bila jedina tuga iz detinjstva, a čak i to više reda radi, jer je bio dete bez oca, a znao je da deca bez oca pate zbog te praznine u životu. Ali njega to nije nimalo pogađalo. Nakon što mu je otac umro, njegova majka, koja je bila druga generacija haićanskih doseljenika u Americi, stekla je doktorat iz pedagogije dok je uporedo predavala u obližnjoj državnoj školi koju nije smatrala dovoljno dobrom za Džej-Bija. Kad je postao stipendista skupe privatne gimnazije s celodnevnom nastavom na gotovo sat vožnje od njihove kuće u Bruklinu, ona je bila direktorka druge škole, eksperimentalnog programa na Menhetnu, i gostujuća profesorka na Bruklinskom koledžu. U *Njujork tajmsu* je izašao članak o njenim inovativnim metodama nastave i, ma koliko da se pred prijateljima pretvarao da nije tako, Džej-Bi je bio veoma ponosan na nju.

Iako je večito bila prezauzeta kad je on bio mali, nikada se nije osećao zapostavljeno, niti je imao utisak da majka više voli svoje učenike nego njega. Kod kuće je imao baku, koja mu je kuvala sve što poželi, pevala mu na francuskom i doslovno svakodnevno mu govorila da je božanstven, i genijalan, i najvažniji muškarac u njenom životu. A bile su tu i tetke, majčina sestra, policijska inspektorka na Menhetnu, i njena devojka, farmaceutkinja, takođe druga generacija doseljenika (mada ona nije bila Haićanka, nego Portorikanka), koje

nisu imale dece pa su se prema njemu ophodile kao da je njihov. Tetka je bila sportski tip, naučila ga je kako da baca i hvata loptu (što ga čak ni tad nije ni najmanje zanimalo, mada se kasnije pokazalo kao korisno), dok je njena devojka volela umetnost. Jedna od najranijih uspomena bila mu je odlazak s njom u Muzej moderne umetnosti, i još se jasno sećao kako je zurio u *Jedan: broj 31, 1950*, onemeo od divljenja, takoreći i ne slušajući šta mu ona priča o Polokovoj tehnici.

Kad se u gimnaziji ukazala potreba da prekroji činjenice kako bi se istakao u masi, a pogotovo da bi izazvao nelagodu kod svojih bogatih belih drugova iz razreda, dao je donekle zamućen prikaz svog života. Postao je još jedan crni dečak bez oca, s majkom koja je dovršila školovanje tek pošto se on rodio (propustio je da pomene da se to odnosi na fakultet, tako da su svi podrazumevali da je posredi srednja škola), i tetkom koja zarađuje za život na ulici (niko nije ni pomislio da je ona policajka, nego su uzeli zdravo za gotovo da je prostitutka). Njihovu najdražu porodičnu sliku napravio je njegov najbolji drug iz gimnazije, dečko po imenu Danijel, kome je otkrio istinu neposredno pre fotografisanja. Danijel je radio na seriji slika porodica, kako ih je opisao, „s margine“, tako da je, neposredno pre nego što ga je pustio u kuću, Džej-Bi morao da mu navrat-nanos razveje predubeđenje da mu je majka jedva pismena a tetka takoreći uličarka. Danijel je na to samo nemo zinuo, ali je uto Džej-Bijeva majka došla do vrata i rekla im da ne stoje na hladnoći i da uđu, tako da je morao da je posluša.

Još uvek pometen, Danijel ih je namestio u dnevnoj sobi: baba Ivet je sedela u svojoj omiljenoj beržeri, a ostali su se rasporedili oko nje: tetka Kristina i njena devojka Silvija s jedne strane, a Džej-Bi i njegova majka s druge. Ali baš kad je Danijel krenuo da škljocne, Ivet je zahtevala da Džej-Bi pređe na njeno mesto. „On je kralj ove kuće“, rekla je Danijelu dok su njene ćerke negodovale. „Žan-Batiste! Sedi ovde!“ I on je seo. Na slici se vidi kako steže oba bočna naslona dežmekastim šakama (još tad je bio punačak), okružen ženama koje mu se oduševljeno smeše, dok on gleda pravo u foto-aparat, sa širokim osmehom, u fotelji u kojoj bi trebalo da sedi njegova baba.

Njihova vera u njega, u njegovu svetlu budućnost, ostala je gotovo zabrinjavajuće nepokolebljiva. Bile su ubeđene – mada je njegova

samouverenost već toliko puta bila stavljena na probu da mu je postajalo sve teže da je iznova obnavlja – da će on jednoga dana biti čuven umetnik, da će njegova dela visiti u najvećim muzejima, da oni koji mu još nisu pružili priliku ne umeju da prepoznaju njegov dar. Ponekad je dopuštao sebi da im poveruje i da ga uljuljka njihovo poverenje. A bilo je i trenutaka kad ga je obuzimala sumnja, njihov stav se toliko kosio sa stavovima svih ostalih da mu je padalo na pamet da mu se samo podsmevaju, ili da su naprosto lude. Ili da možda nemaju ukusa. Kako su te četiri žene mogle da imaju toliko drugačije mišljenje od ostatka sveta? Nije zvučalo naročito verovatno da su one jedine u pravu.

Ali ipak ga je nedeljom obuzimalo olakšanje tokom tih tajnih odlazaka kući, gde besplatne hrane ima u izobilju, gde mu baka pere veš i gde se svaka reč koju on izgovori i svaka skica koju pokaže dočekaju s mnogo pažnje i zadovoljnog mrmljanja. Majčina kuća je bila poznato okruženje, mesto gde će ga uvek poštovati, gde su svaki običaj i tradicija bili skrojeni po njemu i njegovim potrebama. U nekom trenutku tokom večeri – posle večere ali pre kolača, dok svi sede i gledaju televiziju u dnevnoj sobi, a majčina mačka mu pregreva krilo – pogledao bi svoje žene i u njemu bi nešto počelo da buja i nadolazi. Onda bi se setio Malkoma i njegovog bespoštedno inteligentnog oca i brižne ali potpuno rasejane majke, pa zatim i Vilema i njegovih pokojnih roditelja (Džej-Bi ih je video samo jednom, onog vikenda kad su se na kraju prve godine studija iseljavali iz stana, i bio potpuno zatečen time koliko su uzdržani i zvanični, sušta suprotnost Vilemu), i na kraju, naravno, i Džuda i njegovih potpuno nepostojećih roditelja (to je bila misterija, poznavali su ga gotovo celu deceniju, a još nisu bili načisto s tim da li je uopšte imao roditelje i kada, znali su samo da je posredi tužna priča i da se to ne pominje), i osetio topao, mokar nalet sreće i zahvalnosti, kao da mu okean narasta u grudima. Ja sam srećnik, pomislio bi, a zatim, pošto je bio takmičarskog duha i poredio se s vršnjacima u svim oblastima života: ja sam najsrećniji od svih. Ali nikad nije pomislio da to ne zaslužuje, niti da bi se mogao više potruditi da iskaže zahvalnost; njegova porodica je srećna kad je on srećan, i zato mu je jedina obaveza prema njima da bude srećan, da živi tačno onako kako hoće i kako mu je potaman.

„Nikad ne dobijemo porodicu kakvu zaslužujemo“, rekao je Vilem kad su se jednom bili strašno naduvali. Naravno, to se odnosilo na Džuda.

„Slažem se“, odvratio je Džej-Bi. I stvarno se slagao. Nijedan od njih – ni Vilem, ni Džud, pa čak ni Malkom – nije imao porodicu kakvu zaslužuje. Ali sebe je potajno izuzimao iz toga. *On* je imao porodicu kakvu zaslužuje. Njegovi su bili divni, istinski divni, i on je to znao. A povrh toga, on ih je *stvarno* zasluživao.

„Evo mog briljantnog dečka!“, uzviknula bi Ivet kad god on uđe u kuću.

Nikad mu nije ni palo na pamet da ona možda nije baš sasvim u pravu.

—

Na dan useljenja, lift je bio u kvaru.

„U pičku materinu“, rekao je Vilem. „Lepo sam pitao Aniku za lift. Džej-Bi, imaš li njen broj?“

Ali Džej-Bi ga nije imao. „Nema veze“, rekao je Vilem. Šta bi imao od toga što bi razmenio nekoliko poruka s njom? „Izvinite, drugari“, rekao je ostalima. „Moraćemo stepeništem.“

Niko se nije bunio. Bio je lep jesenji dan, prohladan, suv i vetrovit, a okupilo ih se osmoro da prenesu ne naročito mnogo kutija i onih nekoliko komada nameštaja: Vilem, Džej-Bi, Džud i Malkom; Džej-Bijev drug Ričard i Vilemova drugarica Karolina, i njihova zajednička dva druga koja su se obojica zvala Henri Jang, pa su ih zato, kako bi ih razlikovali, svi zvali Azijski Henri Jang i Crni Henri Jang.

Malkom, koji se na sveopšte iznenađenje pokazao kao odličan organizator, podelio im je zaduženja. Džud će se popeti u stan, gde će usmeravati ostale i govoriti im gde šta da spuste, a sam će u međuvremenu prionuti na raspakivanje većih stvari i rasklapanje kutija. Karolina i Crni Henri Jang, oboje snažni ali niski, nosiće police za knjige, pošto se njima lakše manevriše. Vilem, Džej-Bi i Ričard nosiće nameštaj, a on i Azijski Henri Jang sve ostalo. Kad god neko krene dole, pokupiće kutije koje je Džud rasklopio i ostaviti ih pored kanti za đubre na ulici.

„Treba li ti pomoć?“, pitao je tiho Vilem Džuda dok su se ostali grupisali u skladu sa zaduženjima.

„Ne“, odvratio je ovaj kratko, a onda ga je Vilem gledao kako se klecavo i sporo penje uz veoma strme i visoke stepenike sve dok se nije izgubio s vidika.

Bilo je to lako useljenje, hitro i bez drame, a posle su se svi još malo zadržali da pomognu u raspakivanju i pojedu picu. Kad su ostali otišli na žurke i u klubove, Vilem i Džud su napokon ostali sami u svom novom stanu. Sve je bilo u neredu, ali im je čak i pomisao na raspoređivanje svega bila naprosto previše zamorna. Zato su se samo vrzmali unaokolo, začuđeni što je tako brzo pao mrak, što imaju gde da žive, što su na Menhetnu i što mogu sebi to da priušte. Obojica su primetili učtivo izveštačenu bezizražajnost na licima svojih prijatelja kad su prvi put videli njihov stan (najviše komentara je dobila soba s dva uska kreveta, „kao nešto iz viktorijanskog sanatorijuma“, kako ju je Vilem opisao Džudu), ali im nisu to uzeli za zlo. Uostalom, oni će živeti u tom stanu, potpisali su ugovor na dve godine i niko im to ne može oduzeti. Pride će moći malo da uštede, a i šta bi radili s više prostora? Razume se da su obojica priželjkivali nešto lepše, ali to će morati da sačeka. Tačnije, *oni* će to morati da sačekaju.

Razgovarali su, ali je Džud u jednom trenutku zatvorio oči i Vilem je znao – po tome što mu kapci neprekidno trepere kao kolibrijeva krila i što toliko grčevito stiska pesnice da su mu na nadlanicama iskočile žile zelene poput okeana – da ga boli. A po ukočenosti njegovih nogu, koje je bio podigao na kutije, znao je da je bol jak, a i da on ne može nikako da mu pomogne. Kad bi mu rekao: „Džude, da ti donesem aspirin?“, Džud bi odvratio: „Dobro sam, Vileme, ništa mi ne treba“, a kad bi mu rekao: „Džude, zašto malo ne prilegneš?“, Džud bi odgovorio: „Vileme. *Dobro* sam. Ne brini.“ Zato je uradio ono što su s godinama svi naučili da je najbolje uraditi kad Džuda bole noge, a to je da nađeš neki izgovor, ustaneš i izađeš iz prostorije kako bi on mogao da leži potpuno nepomično dok bol ne prođe, i da pritom ne mora ni sa kim da razgovara, niti da troši snagu na pretvaranje da je sve u redu i da je samo umoran, ili da ga je uhvatio grč, ili koji god providan izgovor uspe da izmisli.

Vilem je u spavaćoj sobi pronašao kesu s posteljinom, pa razmestio prvo svoj krevet, a zatim i Džudov (za koji su nedelju dana pre

toga budzašto kupili dušek od uskoro bivše Karolinine devojke). Razvrstao je odeću na košulje, pantalone i veš i čarape, pa sve popakovao u zasebne kartonske kutije (one u kojima su doneli knjige) i gurnuo pod krevet. Džudovu odeću nije dirao, nego je otišao u kupatilo i dobro ga oribao i dezinfikovao pre nego što je razvrstao i poređao njihove paste za zube, sapune, brijače i šampone. Jednom ili dvaput je prekinuo posao kako bi se odšunjao do dnevne sobe, gde je Džud i dalje bio u istom položaju, zatvorenih očiju i stisnutih pesnica, glave okrenute u stranu, tako da Vilem nije mogao da mu vidi izraz lica.

Njegova osećanja prema Džudu bila su zamršena. Voleo je Džuda – taj deo je bio jednostavan – i strahovao za njega, ponekad se osećao kao da mu je stariji brat i zaštitnik isto koliko i prijatelj. Znao je da bi Džud bio i da je bio dobro i bez njega, ali je ponekad u njemu uočavao nešto što ga je uznemiravalo i navodilo ga da se u isto vreme oseti bespomoćno i, paradoksalno, još rešenije da mu pomogne (iako je ovaj retko kad tražio bilo koji vid pomoći). Mada su svi oni voleli Džuda i divili mu se, Vilemu se činilo da ga on pušta da vidi malo, sasvim malčice više nego što je dozvoljavao ostalima, ali nije bio siguran kako to da protumači.

Na primer, bol u nogama. Još otkako su ga upoznali Džuda, znali su za njegove probleme s nogama. Naravno, bilo bi teško ne znati za to; tokom studija je hodao pomoću štapa, a kad je bio mlađi – bio je toliko mlad kad su ga upoznali, čitave dve godine mlađi od njih, da je još rastao – uvek je koristio ortopedsku štaku i na obema nogama nosio teške proteze nalik udlagama, čije su mu šipke bile iglama fiksirane za kost i ograničavale savitljivost kolena. Ali Džud se nikada nije žalio, ni jedan jedini put, niti su mu smetale tuđe žalopojke. Kad su bili na drugoj godini studija, Džej-Bi se okliznuo na ledu, pao i polomio doručni zglob, i svi su još pamtili dramu koja je potom usledila, njegovo teatralno jaukanje i paćeničke uzvike, i kako je odbijao da napusti studentski stacionar čitavih nedelju dana nakon što su mu stavili gips, i da je imao toliko posetilaca da je univerzitetski list objavio članak o njemu. U njihovom domu je bio još jedan povređeni student, fudbaler s pokidanim meniskusom, koji je stalno ponavljao da Džej-Bi ne zna šta je bol, ali je Džud svakog dana dolazio da ga obiđe, isto kao i Vilem i Malkom, i da mu pruži saosećanje za kojim je toliko žudeo.

Nedugo pošto se Džej-Bi udostojio da se odjavi iz stacionara i vrati se u studentski dom na još jednu turu pažnje, Vilem se jedne noći probudio i shvatio da je sam u sobi. Istini za volju, to nije bilo ništa neobično: Džej-Bi je bio kod dečka, dok je Malkom tog semestra slušao astronomiju na Harvardu, pa je zato utorkom i četvrtkom spavao u laboratoriji. A i Vilem je često noći provodio negde drugde, najčešće kod devojke, ali ona je tada imala grip, pa je zato ostao u sobi. Ali Džud je uvek bio tu. On nikad nije imao ni dečka ni devojku i uvek je tu noćio, njegovo prisustvo na krevetu ispod Vilemovog bilo je poznato i postojano kao more.

Nije bio siguran šta ga je nagnalo da siđe s kreveta i da onako bunovan stane nasred sobe i počne da se osvrće oko sebe kao da bi Džud možda mogao da visi s tavanice kao pauk. Ali onda je primetio da mu ni štaka nije tu, pa je pošao da ga potraži. Tiho ga je pozvao po imenu u dnevnoj sobi, a kad se niko nije odazvao, izašao je u hodnik i zaputio se ka zajedničkom kupatilu. Posle mraka u sobi, u kupatilu je sve bleštalo da ti pripadne muka, iz neonki se čulo ono neprekidno slabašno zujanje, a on je bio toliko dezorijentisan da se nije ni iznenadio koliko bi bilo primereno kad je video da ispod vrata poslednje kabine izviruju Džudovo stopalo i vrh štake.

„Džude?“, šapnuo je i pokucao na vrata kabine, a kad nije dobio nikakav odgovor, dodao je: „Ulazim.“ Otvorio je vrata i ugledao Džuda kako leži na podu i privija jednu nogu uz grudi. Ispred njega se videla barica povraćke, dok mu se drugi deo bio osušio oko usta i na bradi u vidu gromuljičave skrame rozikaste boje. Oči su mu bile zatvorene i bio je znojav, a rukom je grčevito stiskao dršku štake silinom koja je, kao što će Vilem kasnije naučiti da prepozna, ukazivala na neizdrživ bol.

Ali tada je bio uplašen i zbunjen, pa je krenuo da zasipa Džuda pitanjima iako ovaj nije bio u stanju da mu odgovori, i tek kad je pokušao da ga podigne, on je tako kriknuo da je Vilem shvatio koliko ga boli.

Nekako je uspeo da ga napola odvuče a napola odnese do njihove sobe, smesti ga u krevet i nevešto ga obriše. U međuvremenu je najgore prošlo, i kad ga je Vilem pitao da li da zove lekara, Džud je odmahnuo glavom.

„Ali, Džude“, rekao mu je tiho, „trpiš bolove. Moramo da ti nađemo pomoć.“